

صنعت رنگرزی

نوشته: حسینی حسنیار شغنانی

منتريال- کانادا

۳ جنوری ۲۰۱۷

رنگرزی یا صبّاغي به عملی گفته می‌شود که در طی آن نخ، رشته، رخت و لباسهای پنبه‌ی پشمی، ابریشمی و حتی پوست در محلولی که شامل مواد رنگزا باشد رنگ آمیزی گردد. به عبارت دیگر رنگرزی مهارتی است که طی آن ماده رنگزا در درجه حرارت معین هدایت شده و طی زمان مشخص، داخل الیاف و یا کالای منسوج (بافته شده) نفوذ کرده و آن را رنگ می‌کند. در رنگرزی، ماده رنگزا به طور کلی، به همه مواد طبیعی و یا کیمیای که قابلیت رنگرزی را دارند اطلاق می‌شود. رنگ کالای رنگرزی شده نباید به آسانی در اثر شستشو و یا در برابر نور از بین برود. رنگرزی سنتی و رنگرزی صنعتی دو روش متداول رنگرزی می‌باشند. کاربری رنگرزی سنتی با نوین شدن صنعت نساجی، رفته رفته کاهش پیدا کرده است. در بسیاری از مناطق شغنان هنوز صنعت رنگرزی بگونه‌ی با روش صنعتی با استفاده از مواد طبیعی کاربرد دارد.

روی دیواره‌های مقبره‌های مصر باستان چنین استنتاج می‌شود که بیش از ۳۰۰۰ سال قبل از میلاد مصری‌ها فرشهای رنگی می‌ساخته‌اند. رنگرزی در شغنان دارای سابقه طولانی می‌باشد. بافتن انواع لباسهای پشمی، کرباسی و پنبه‌ی گواه این مدعاست.

در عمل رنگرزی چند عامل نقش اصلی را بازی می‌کنند که عبارتند از: مواد رنگزا، کالای رنگرزی، ظروف رنگرزی. رنگزایی که در رنگرزی استفاده می‌شوند ممکن است منبع طبیعی یا مصنوعی داشته باشند.

همچنین نمک‌های فلزی مهمتر از همه زاگ (زهمچ)، مواد قلیایی مثل اشقار در رنگرزی صنعتی از اهمیت بزرگ برخوردار اند. زاگ یا زهمچ کمک میکند که رنگ بر روی کالا پایه دارتر باشد و در اثر تابش خورشید و شست و شو از بین نرود. بقول مردم زاگ رنگ را پخته میکند.

رنگرزی شیوه‌های متفاوتی دارد که می‌توان از رنگرزی گره‌ای و کلاکه‌ای نام برد. در گره‌ای ابتدا لباس و پارچه را گره زده بعد در داخل ظرفی که مواد رنگزا در آن می‌باشد قرار می‌دهند. ظرف را حرارت داده بعد از مدتی محلول داخل ظرف سرد میشود. و قتیکه محلول سرد شد پارچه را از ظرف برون مینمایند. کلاکه‌ای بیشتر برای نخها و رشته‌ها قابل استفاده میباشد.

مواد رنگزا طبیعی که در شغنان از دیرزمان بدین سو قابل استفاده میباشد، عبارت اند از: ریشه صدبرگ وحشی، ریشه درخت سیب، آلبالو، پوست (سفهچ) چارمغز، برگ درختان، پوست درخت سیب، غده دیکه در تنه درخت توت پیدا میشود. پوست پیاز، پوست انار و برگ چارمغز.

بیش از ۳۰۰۰ سال قبل از میلاد در چین، رنگرزی انجام می‌شده است. قدیمی‌ترین اسناد از مذهب هندو که در رابطه با رنگرزی است، متعلق به ۲۵۰۰ سال پیش از میلاد است. در آن زمان رنگرزیها کالای ابریشمی و پارچه‌های طلایی زربافت خود را به رنگ‌های گوناگون رنگرزی می‌کردند. از این اسناد تاریخی می‌توان نتیجه گرفت که رنگرزی در آن هنگام یک کار معمول و متداول بوده است. پس میتوان حدس زد که این صنعت در شغنان نیز دارای سابقه طولانی میباشد. مصداق ادعای ما این است که شغنان از زمانهای بس قدیم با دو فرهنگ و تمدن هند و چین دارای رابطه بوده و خیلی چیزها را از آنها آموخته اند. صنعت رنگرزی در شغنان نیز دستکم دارای سابقه دو هزار ساله میباشد.